

Վիտալի Բալասանեան.

**«Յափկապէս, ցնցող էր, որ Աղիբէկեանն իրեն թոյլ է փալիս
«ԼՂՅ-ի փոքր համայնք» աղբբեջանական ձեւակերպումը»**

«panorama.am» - Արցախի նախագահական ընտրութիւններում նախագահակութեան նախկին թեկնածու Վիտայի Բալասանեանը, որը ընտրութիւնների արդիւնքներով՝ հաւաքել էր 22.967 ձայն, յուլիսի 27-ի իր ֆէյբուքեան էջի միջոցով անդրադարձել է նախօրէին ասուլիսում սոցիոլոգ Ահարոն Աղիբէկեանի որոշ յայտարարութիւններին:

«Իր անսկզբունքայնութեամբ եւ ապատեղեկատութեամբ մէկ անդամ եւս ինձ զարմացրեց Ահարոն Աղիբէկեանը: Մինչ քարոզարշաւը սկսելը՝ ես, Ստեփանակերտում պատահաբար հանդիպելով Աղիբէկեանին, խնդրել էի լինել ազնիւ եւ ճշշտ մօտենալ Արցախին: Սակայն, այս մարդու մօտ նիւթապաշտութիւնը աւելի մեծ արժէք է, ինչն արտայայտւեց արցախեան կուսակցութիւններից մէկի պատւէրով թւեր նկարելու եւ իմ մասին ապատեղեկատութիւն տարածելու տեսքով: Ինձ համար յատկապէս ցնցող էր, որ Աղիբէկեանն իրեն թոյլ է տայիս «ԼՂՀ-ի փոքր համայնք» ադրբեջանական ձեւու

Միեւնոյն ժամանակ, ծիծաղելի են Աղիբէկեանի մօտեցումները՝ Արցախում ընդդիմութեան դերի վերաբերեալ։ Դա աւելի շուտ յիշեցնում է աւտորիտատը ռեժիմների փաստաբանների ծիծաղելի փաստարկները, ինչը խիստ վտանգաւոր է Արցախի ապագայի համար։

Արցախի ժողովուրդը միշտ էլ եղել է միաբան՝ Արցախի հարցի շուրջ եւ եթէ Աստևած մի արասցէ, պատերազմ սկսւի, նորից նոյն ժողովուրդը միահամուռ ուժերով կը պաշտպանի իր երկիրը Արցախը համայնք տեսնել ցանկացողներից: Անընդունելի է, եթե այդ նոյն ժողովրդի ճակատագրի մասին տարիներ շարունակ բանակցութիւններ են վարում եւ այդ նոյն ժողովուրդը անտեղեակ է դրան: Հենց սրան հակազդելու համար է պէտք ընդդիմութիւնը կամ իշխանութիւնների այլընտրանքը: Արցախի ժողովուրդը այսօր եւ այսուհետեւ պէտք է լինի բմբոսա՝ յանուն իր իրաւունքների պաշտպանութեան եւ արդիւնաւէտ պետութեան ստեղծման:

Մէջբերում իմ եղոյթից, որն Աղիբէկեանի կողմից ապակողմնորոշիչ մէկնաբանման էր արժանացել: «Ես խոստանում եմ ձեզ, որ լինելու եմ բոլորիդ նախագահը եւ որեւէ մէկն իր արած ընտրութեան կամ քաղաքական հայեացքների համար չի հետապնդւելու: Իմ առաջին քայլը ընտրութիւնների պատճառով թիմերի բաժանւած ժողովրդին միաւորելը եւ արարիչ աշխատանքի մղելն է լինելու»:

Ինչ վերաբերում է պաշտամանութեան նախարարութեան արտագնայ կողեգիալի նիստի արձանագրութիւններին, որոնց հրապարակումը, ըստ Ադիբէկեանի, ինձ ցմահ կը վարկաբեկէին, Ադիբէկեանին եւ նրան վճարողներին խնդրում եմ հրապարակել այդ արձանագրութիւնները: Եթէ ոչ, ապա Արցախի մասին աղբբեջանական մօտեցումները կիսող Ադիբէկեանին ստիպւած եմ խզնուկ զրպարտիչ համարել», -գրել է Վիշտալի Բալասանեանը:

Մասիս Մայիլեան.

**«Համանախագահները պէտք է վերանայեն իրենց հնացած
մօղեցումները»**

A photograph showing three men in dark suits and ties standing in front of a blue background featuring the letters "OSCE". The man on the left is wearing glasses and has a beard. The man in the center has a white shirt and a patterned tie. The man on the right is wearing a striped tie. They appear to be at a formal event or press conference.

«Եթէ նախկինում **LՂՀ**-ում ժողովրդավարական ընթացակարգերի անցկացումը դատապարտւում էր, ապա այսօր միջնորդներն ընդունում են ընտրութիւնների անցկացման անհրաժեշտութիւնը։ Որքան չուտ համանախագահները հաշվի նստեն իրողութիւնների հետ՝ այնքան արդիւնաւէտ կը լինի նրանց առաքելութեան իրականացումը։ Իրականութիւնն այն է, որ **LՂՀ**-ի քաղաքացիները կառուցում եւ ամրապնդում են իրենց պետականութիւնը եւ մտադիր չեն հրաժարւել զարգացման ժողովրդավարական ուղղուց, որն ընտրել են»,- ընդգծեց գրուցակիպր։

Այս համատեքստում *Մասիս* Մայիլեանը յատկապէս նշեց ընտրութիւնների դերը՝ *ԼՂՀ*-ում ժողովրդավարութեան զարգացման տեսանկիւնից: «*ԼՂՀ*-ում զարգացնելով ժողովրդավարութիւնը, մենք, անկասկած, նախադրեաներ ենք ստեղծում նրա անկախութեան միջառուանութէն ճանաչեման համար: Դա անհոգածէն ու սատուսաւառա ասման է»: - կառուցում է նաև:

Հէնց ԼՀՀ-ի միջազգայնօրէն ճանաչումը, ըստ նրա, կարող է փակել հակամարտութեան կարգաւորման ռազմական հեռանկարը եւ հաւասար պայմաններ ստեղծել կարգաւորման կարեւոր խնդիրների քննարկման համար:

**ԳԵՐՄԱՆԻԱԳԻ քաղաքացիական ակդիւխսպը ԽՆԴՐՈՒՄ է ՍՊՈՐԱԳՐԵԼ
Հայոց ՅԵՒԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ մասին իր բողոքի դիմումի դակ**

«news.am» - Գերմանացի քաղաքացիական ակտիւիստ Ենս Մ.-ն խնդրում է ստորագրել Գերմանիայում Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման մասին իր բողոքի դիմումի տակ, որը տեղադրւած է avaaaz.org՝ քաղաքացիական յայտարարութիւնների միջազգային բաց հարթակի կայքում։

«Քաղաքացիներին ուղղված 2012 թ. յուլիսի 3-ի իր դիմումում Գերմանիայի կանցլեր Անգելա Մերկելը յայտարարել էր այն մասին, որ հայերի եւ արամիչացիների ցեղասպանութեան մասին օրինագիծն աջակցութիւն չի ստանայ, քանիոր 1915-16 թթ. «իրադարձութիւնները» Հայաստանի եւ Թուրքիային ներքին գործն են։ Նման յայտարարութիւնը 2005 թ. Բուլղեսթագի որոշումից յետընթաց է, որով միաձայն ընդունել էր այդ հոգա առցւթեան էլ Զեմպանական կառապութեան ու եղան։

իրադարձություններում գերմանական կայսրութեան դերը:

Գերմանիան միւսներից աւելի լաւ գիտի, թէ ցեղասպանութիւնը ինչպիսի հետեւանքներ կարող է ունենալ զոհերի եւ յանցագործների համար։ Աւելի վաստ է, երբ Ցեղասպանութեան զոհերը տասնամեակներ շարունակ հրապարակաւ մերժում են, իսկ զոհերին «խարեւաներ» են համարում։ Ցեղասպանութեան ժխտումը դրա շարունակութիւնն է։ Ցանցագործութիւնն աւարտում է միայն անժխտանակ եռու մեջաւորն ընդունում է ան։

Առաջին համաշխարհայինի ընթացքում եղիտթուրքերի կառավարութիւնը սիստեմատիկաբար ոչնչացրել է հայերին եւ քրիստոնեայ միւս ժողովուրդներին: Դա անվիճելի փաստ է: Գերմանական կայսրութեան մասնակցութիւնը ցեղասպանութեանն ապացուցւած փաստ է, գերմանացի գինուրականներու պատասխանատու են այլ ջարդերի համար:

Գերմանացի շուրջ 800 սպաներ են եղել թուրքական բանակի կազմում գտնվելով Նրա հրամանատարութեան ներքոյ։ Գերմանացի սպաները ստորագրել են տեղահանումների մասին կարգադրութիւնները։ Նրանց թւում է եղել աւագ-էյտենանտ Սիլվեսթր Բետրիխը, ով ստորագրել է հազարաւոր հայերի տեղահանման եւ ոչնչացման մասին կարգադրութիւնները, պրուսացի գեներալ-մայոր Ֆրիդրիխ Բրոնսարտ Ֆոն Շելենդորֆը, պրուսացի գեներալ Կոլմար Ֆայէն Ֆոն Դեր Գոլցը, գնդապետ Օտտո Ֆոն Ֆելդմանը, որի խորհրդով որոշակի տարածք պատագրւել է հայերից։

Գերմանիան նաեւ ամէն ինչ է արել է՝ Հայոց Յեղասպանութեան մասին որեւէ հողորդագրութիւն խլացնելու համար։ Գերմանացի ռազմական լրագրողներին արգելւել էր շօշափել Հայկական Հարցը։ Հիմա արդէն այդ մասին հնարաւոր է ազատ արտայայտւել որեւէ ձեւով։ Գերմանիայում թուրքական համայնքը կարող է ազդել գերմանական դպրոցների ուսումնական ծրագրի վրայ։ 2005 թւականին Բրանդենբուրգի դպրոցների դասագրքերից հանւեց Հայոց Յեղասպանութեան մասին յիշատակումը՝ թուրք դիւնաբէտների կատաղի բողոքի արդիւնքում։ Սակայն, այսօր Բրանդենբուրգը միակ դաշնային նահանգն է, որ պատմում է Օսմանեան կայսրութիւնում հայերի զանգւածային սպանութիւնների մասին։ Գերմանիայի մնացած մասում, հաշւի առնելով

«յանցագործների ժառանգների» կարծիքը, «գերմանական» պատմութեան այս մասը լուութեան է մատնուում։ Այդ իսկ պատճառով՝ մենք բողոքով դիմում ենք Գերմանիայի խորհրդարանին՝ պահանջելով, որ Գերմանիան ճանաչի իր պատասխանատուութիւնը՝ Յեղասպանութեան համար։ Ես կոչ եմ անում Բունդեսթագին, որը դատապարտել է Հոլոկոստը, կրկին օրինակ ծառայել եւ դատապարտել Հայոց Յեղասպանութիւնը։ (Ծար. 7-րդ էցում)

(Ծառ. 7-րդ էջում)

ԻՐԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԻՎՅ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

F. U.

Շաբաթասկիզբը հետաքրքիր սենսացիաներով նշանաւոր ւեց. միանգամայն ԶԼՄ-ներում յայտնւեցին 2013 թւականի գարնան նախագահական ընտրութիւնների հաւանական թեկնածուների անուններ, որոնցից մի քանիսը, սակայն, միանշանակ չհաստատեցին լրատութիւնը: Կարեւորագոյն-ները այդ անուններից կարելի է յիշատակել Յ յաջորդական շրջանների ԱԳ նախարարների, որոնք յաջորդարաբար այդ հանգամանքն էին զբաղեցնում Ռաֆսանջանիի, Խաթամիի եւ ներկայիս նախագահ Ահմադինեժադի նախագահութեան օրօք: Նրանք են՝ Ալիխաքբար Վելայաթին (այժմ հոգեւոր առաջնորդի խորհրդական՝ արտաքին քաղաքականութեան եւ միջազգային յարաբերութիւններում), Քեամալ Խառազին, որն ներկայումս զբաղւած է Արտաքին յարաբերութիւնների ստրատեգիական խորհրդի գործունէութեամբ եւ ապա՝ ներկայում ԱԳ նախարար Սալեհին, որը թեկնածութեան հարցին ի պատասխան՝ յայտնել է թէ՝ նախագահութիւնն արժանիքներ է պահանջում, որոնք ես չունեմ..., իսկ Խառազին յատակօրէն հերքել է իր թեկնածութեան մասին լրատութիւնը: Պրն. Վելայաթին, սակայն, խնդիրը համարել է վաղաժամ: Հետաքրքիր է նաեւ նախագահ Ահմադինեժադի առաջին արտգործնախարար Մոթթաքիի թեկնածութեան մասին լուրերի շրջանառումը, որոնք, ինչպէս նախկինների, դեռևս յատակ պատասխանի են կարօտ: Այլ անուններ ու ճանաչւած դէմքերն են՝ վերջին մի քանի շրջանի չյաջողած թեկնածու, Իսլ. յեղ. Պահապանների կորպուսի նախկին հրամանատար դոկտ. Մոհսէն Ռեզային, որն էլ Վելայաթու պէս՝ յատակ պատասխանը կը տայ, երբ գայ ժամանակը: Իրանի ատոմական չարչը կւած թղթածրարի գլխաւոր բանագնաց (նախագահ Խաթամիի ժամանակաշրջանում) Հասան Ռոհանիի անունը եւս ամէն անդամւայ նման կրկին հրապարակում է, բայց իր պատասխանը լրագրողն ընդամէնը մէկ բառ է՝ ոչ...: Ինչու ոչ, նաեւ ցանկը համալրելու համար՝ կարելի է յիշել երկու անուն եւս՝ Մուստաֆա Փուրմոհամմադի, որն Ահմադինեժադի առաջին շրջանի կաբինետի ՆԳ նախարարն էր ու որպէս այդպիսին՝ առաջինը, որ նախագահին հակադրւելով՝ հրաժարւեց. այժմ նա զբաղեցնում է երկրի վերահսկողական պալատի ընդհանուր ղեկավարի պաշտօնը, որը, սակայն, իր թեկնածութեան մասին լուրերը հերքել է: Խօսակցութիւններ կան նաեւ խորհրդարանական դիւնական ընտրութիւններում իսկ պարտւած Հադդադ Ադէլի թեկնածութեան մասին, բայց եւայնպէս՝ դա այն շարքից է, որ լուրջ չի ընկալում քաղաքական շրջանակների կողմից:

Երկու հեղինակաւոր դէմքեր էլ կան՝ Ալի Լարիջանի (մեծ-լիսի խօսնակ) եւ Մոհամմադ Բաղեր Ղալիբաֆ (Թէհրանի քաղաքապետ): Առաջնի դէմքում ասւում է թէ՝ ինքը շատ լուրջ չի վերաբերում եւ այդ առթիւ ցայժմ ոչ մի որոշում չի կայացրել: Իսկ դոկտ. Ղալիբաֆը, որի ոչալ հնարաւորութիւնների մասին զեռ վաղուց են հետաքրքրուած տարրեր շրջանակներ, թւում է թէ՝ «սոնդամային» գործընթացում է գտնւում, այն առումով, որ անընդհատ ուղղակի թէ անուղղակի՝ փորձում է չօշափել հասարակական ու քաղաքական շրջանակների տրամադրւածութիւնն ու ապա՝ ըստ իրեն՝ ժամանակին ներկայացնել թէնաձու թէնան ապա

11-րդ շըմանի նախագահական ընսրութիւնների առթիւ վերջերս շատ են բարձրածայնում նախորդ բարեկարգչական վարչախմբի ներկայացուցիչները։ Նրանք, սակայն, խոստովանելով հանդերձ կազմակերպչական առգոյ տկարութիւնների մասին, միաժամանակ յայտարում են, որ ժամանակին պէտք է համախմբւեն եւ ի մի գան միասնական (բարեկարգչական ճամբարների կողմէց) մի թեկնածութիշուրջ եւ ակտիւորէն մասնակցեն ընտրութիւններին։ Սպասենք ու տեսնենք, քանզի այն, ինչ պարզ է, նախագահականի խմորը դեռ շատ է ջուր տանելու...

Արտաքին քաղաքականութեան ոլորտում իրանական դիւանագիտական կարողականութիւնները վերջին ժամանակաշրջանում, ինչ խօսք, ուղղորդում են սիրիական ճգնաժամում ինքնուրոյն դիրքորոշումներով հանդէս գալով։ Ահաւասիկ, օրեր առաջ էր, որ պաշտօնական թեհրանը հիւրընկալեց Սիրիայի ԱԳ նախարար նոյնինքն Վալիդ Մուայեմին՝ ի դէմս իր գործընկեր Սալեհիի։ Վերջինս էլ տեսակցութիւնից յետոյ՝ Արեւմուտքին ու մասնաւրապէս տարածաշրջանի մի շարք միջամուխ երկրների յորդորեց, որպէսզի «խելամիտ քայլերով քաղաքական-խաղաղ լուծման ելքեր փնտրեն սիրիական թնջուկի լուծման ուղղութեամբ, այլապէս՝ նոյն տարածաշրջանի խաղաղութիւնն ու անվտանգութիւնն է խաթառելու»։

ՊԱՏԳԱՄ

Սերժ Սարգսեանի ելոյթը՝ Լոնդոնում.

«Ասել եմ ու այսօր դարձեալ կրկնում եմ՝ եկէ՛ք Յայրենիք, ներդրումներ կապարէ՛ք»

«panorama.am» - Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսեանը յուլիսի 28-ի երեկոյեան մասնակցել է անզիահայ համայնքային եւ եկեղեցական խորհրդի կողմից կազմակերպաւած ընդունելութեանը, որտեղ հանդէս է եկել ելոյթը: Ներկայացնում ենք ելոյթ՝ ամբողջութեամբ.

«Ցարգելի՛ տիկնայք եւ
պարոնայք,

Սիրելի՛ հայրենակիցներ,

Անչափ ուրախ եմ՝ նման
շերմ մթնոլորտում ողջու-
նելու Անգլիայի հայ հա-
մայնքի ներկայացուցիչնե-
րին: Կարծում եմ՝ չափազանց

հաճելի եւ օգտակար է, որ մենք կարողացանք այսօր հանդիպել, գրուցել իրար հետ, կարծիքներ փոխանակել այս շերմ մթնորդութեամբ:

Աշխարհասփիւռ հայութեան իւրաքանչիւր ներկայացուցիչ մեր ազգային միասնութեան կերտուն է: Ձեզանից իւրաքան-
չիւր մեր ընդհանուր ազգային ապագայի սերմնացանն է՝
առանց չափազանցութեան: Մենք հզորանալու ենք մեր համա-
խմբւածութեամբ, մեր միասնութեամբ, համազգային ինդիր-
ների լուծման մեր հաստատակամութեամբ՝ յաղթահարելով
մեր առջև ծառացած բոլոր մարտահրաւելները: Պարզապէս, պէտք է կոփենք մեր կամքը, հաւատանք ինքներս մեզ եւ
գործենք վճռականորեն:

Հայաստանը եւ Սիրիուքը ուժեղ են միայն իրար հետ ուս-
ուսիւտած: Մեր հայաստանում մեզ աւելի գորե ենք զգում՝
գիտակցելով մեր Սիրիուքի ուժը: Վստահ եմ, որ նոյն կերպ է լ-
ուրե էք զգում՝ հայաստանի հանրապէտութեան ներկայու-
թիւնը:

Զեր կազմակերպաւած ու հետեւղական համայնքը մեր կող-
քին է եղել 20-ամեայ անկախ հանրապէտութեան բոլոր օրհա-
սական պահերին: Արցախեան գոյամարտի, երկրաշարժի,
արհաւիրմերի ու դժւարութիւնների պահերին դուք գորավիդ
եղաք եւ աջակցեցիք Հայաստանին: Դուք նպաստեցիք նրա
կայացմանը, աջակցեցիք երկրի տնտեսական-քաղաքական
առաջնութեացին: Այսօր էլ բացում հայրդիմեր սատար են
կանգնում հայրենիքի՝ իրենց գիտելիով ու կարողութիւն-
ներով, գաղափարներով եւ ֆինանսական ներդրութեամբ:

Հայանդիքական բարեկամութիւնը դարերի պատմութիւն
ունի: Դեռ կիլիկիյի հայ արքաները շերմ բարեկամական
յարաբերութիւն ունին Անդիքայի թագաւորների հետ: Ներանք
անդամ խաղաղարար առաքելութիւն են իւրականացրել Ֆարան-
սիայի եւ Անդիքայի միջեւ: Խել դրանից մի քանի դար յետոյ,
Հնդկաստանը անդիքական առեւտրական ընկերութիւննե-
րին հայ վաճառականների մատուցած ծառայութիւնները
բարձր գնահատելով, թագաւորական հրովարտակով նրանց
շնորհել էր «Անդիքայի ազատ քաղաքացներ»՝ կարգայիշմակ:

Զեր համայնքը այդ փառահեղ պատմութեան իրաւա-
տէրն է: Մենք երախտապարտ ենք այն բոլոր նկիրեաներին,
որոնց անխոնջ գործունէկութեան, յամառ ջանքերի չորդին՝
այս՝ համեմատաքար փոքր համայնքում, գործում են բազմա-
թիւ հայկական կազմակերպութիւններ եւ կառոյցներ, եկեղե-
ցիներ ու կրթօջախներ, երիտասարդական ու մարզական, բա-
րեգործական եւ կանանց միութիւններ, հայպիտական կենտ-
րոններ: Հայկական խանդապառութեամբ ու անդիքական հե-
տեւղականութեամբ դուք պահպանում եւ գարգացնում էք
համայնքը, ձեռք մեկնում Արցախին ու Հայաստանին: Գիտու-
թեան, մշակոյթի, առողջապահութեան եւ այլ որորներում
բազմաթիւ հայ անհատներ հասել են բացառապես գրադարանների
շնորհանուվ իրենց հայկական արմատները՝ բարձր պահելով
պագի պատիւր:

Ցարգելի՛ ներկաներ,

Մենք անկարող ենք մոռանալ հայութեան մորմոքը:
Կարծում եմ՝ ձեր համայնքը մեծ ներուժ ունի, որի լիարժէք եւ
արդիւնաւէտ օգտագործումը հնարաւորութիւն կը տայ
արձանագրելու յաջութեամբ՝ Հայոց Ցեղասպանութեան
ճանաչման եւ դատապարտման, հայանդիքական յարաբերու-
թիւնների գարգացման, համազգային հիմնախնդիրների
լուծման ճանապարհին: Մենք շարունակելու ենք մեր
միասնական գործողութիւններ՝ Ցեղասպանութեան միջադ-
գայնորէն ճանաչման ուղղութեամբ: Վստահ եմ, որ Հայոց
Ցեղասպանութեան 100-րդ տարեկիցն այս առումով լինելու է
շրջադարձին:

Անդիքայի համայնքն ունի միասնաբար եւ յամաօրէն
դժւարութիւնները յաղթահարելու մեծ փոքր եւ հմտութիւններ:
Վստահ եմ, որ շարունակելով ու գարգացնելով հայրելի ու
պապերի լաւագոյն աւանդոյթները՝ նոր սերունդը գիտակ-
ցելու է, որ նաեւ իր ուսերին է դրաւած Հայրենիքը գորացնելու
եւ համազգային հիմնախնդիրները լուծելու ծանր բեռը:

Մենք պէտք է կարողանանք համաքայլ ընթանալ ժամա-
նակի հետ եւ կարողանանք ներկայում կերտել մեր սերունդ-
ների հայկական ապագան: Խել այդ պազգայում Սիրիուքը եւ
Հայրենիքը միասնական են մէկ հոգի ու մէկ մարմին:

(Չար. 8-րդ էջում)

Ժ. Ուիսեան:

«Սիրիայի իշխանութիւնը կացութեան դերը լինելու ընթացքի մէջ է»

Սիրիայի հայ համայնքի վիճակը, տրամադրութիւններն ու սպասելիքները՝ համայն հայութիւնից եւ Հայաստանից. «yerkir.am»-ի հարցազրոյցը Սիրիայի հայոց ազգային առաջնորդարանի խօսնակ ժիրայրը Ուիսեանի հետ:

Հ.-Թրմ. Ուիսեան, ինչպահի՞ վիճակը է այսօր Սիրիայում, յատկապէս՝ Հայէպոյտ: Այժմ Հայէպոյտ իրավական աւելի հանգիստ:

Պ.-Շրջաններում բախտում են տակական շարունակութեամբ, բայց քաղաքական գործում է: Վատկապէս, վառելանակի պատճառաւով՝ երթեւ տիրապէտ է այս պատճառաւով:

Սիրիայի հայ համայնքի վիճակը, տրամադրութիւններն ու սպասելիքները՝ համայն հայութիւնից եւ Հայաստանից.

այս վերաբերմունքին, եւ արդեօք ի՞նչ սպասելիքներ կամ ավելի միանալու ունեցած հայութիւնից:

Պ.-Նախ առանց այս դէպքե-

րի էլ որեւէ մարդ, բնականա-
բար, իր հայեցքը յառած է մինումի իշայենիքին իր հեռա-
ւոր նպատակներում անպայմա-
նորէն ունի դէպի մէկ երկիր վերաբարձի երազանքը: Բայց,
մէկ այօրութիւն վերաբարձի ունեցած պարզաբնույթը,

այս գժեւարի վիճակը աշխա-

ակնելու մասին վիճակը կար-

ում եմ եթէ որեւէ այլ անբնական կացութիւն չստեղծէի, Հա-

յաստան գալու եւ հաստատելու տրամադրութիւն ուղղակիորէն

չկայ: Մերթենդէմ մէկ կանանց ավագանաբար, աւելի լավ պայ-

մաներում ապրելու ապրելու ապարագանք գիտական գործու-

թիւն գործում առաջնական գաղափար մարդու ապարագանք գործու-

թիւն գործո

Ս. Թադէի վանքի ուխտագնացութիւնը՝ հայ եւ իդալացի մասնագէպների մասնակցութեամբ

Ինչպէս թերթիս յուլիսի 16-ի համարում էինք տպագրել, բականիս յուլիսի 15-ին «Ալիք» այցելեցին Ս. Թաղէոս առաքեալի վաճքի 58-րդ ուստագնացութեանը մասնակցած հայ և խոլացի ճարտարապետներ՝ զիսաւորութեամբ Իրանի Եկեղեցների կենտրոնի տնօրէն և այդ հարցով Իրանում ԻՒՆԵՍԿՕ-ի ներկայացուցիչ Շերիլ Աւետեամի: Հիրերը «Ալիք»-ում տարող աշխատանքներին ծանօթանարուց յետոյ՝ շրջեցին «Ալիք»-ի շենքը, որից յետոյ գրոյց ունեցանք հիրերի հետ՝ կապած իրենց մասնագիտութեանը, Թաղէի վաճքի ուստագնացութեանը, տպաւորութիւններին և կատարած վերանորոգութիւններին:

Շերլի Աւետեանը խօսելով հիւրերի
մասին՝ ասաց. «Հիւրերը իրան են
ժամանել իրանի Պատմական եկեղե-
ցիների կենտրոնի հրաւէրով, որը
իրանի Մշակութային ժառանգու-
թիւնների կազմակերպութեան է մաս
կազմում։ Սրանից ծօտ մէկ տարի առաջ
իտալիայում գտնվող Հայ մշակու-
թային ուսումնասիրութեան եւ վաւե-
րագրումի կենտրոնի հրաւէրով ներկայ
եղայ իտալիայում՝ ներկայացնելով
ա որոշեցնք ծաւալել փոխամագոր-
այում «Զատիկ» կենտրոնի տնօրէն
է Վարդանեանի չնորհիւ՝ ծանօթացայ
նի հետ եւ Հայ մշակոյթի ուսում-
րագրումի կենտրոնին։

դասախոսութիւն: Ապա որոշեցինք ծաւալել փոխհամագործակցութիւն: Իտալիայում «Զատիկ» կենտրոնի տնօրին իրանահայ ճարտ. Վահէ Վարդանեանի չնորհիւ՝ ծանօթացայ պըն. Մինաս Լուռեանի հետ եւ Հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան եւ վաւերագրումի կենտրոնին:

Կապւեցինք իտալիայում իրանի դեսպանի հետ եւ փորձեցինք ծրագրեր մշակել առաջիկայ գործունէութեան համար՝ հիմնականում իրանում պատմական յուշարձանների վերանորոգման եւ պահպանման ուղղութեամբ։ Այս տարի վանքի ուխտագնացութեանը հրաւիրւած հիւրերը մասնագէտներ էին, որոնք մօտկից ծանօթացան տարւած վերանորոգման աշխատանքներին։

Վանքում ներկայ էին 10 ճարտարապետ-մասնագետներ՝ Հայաստանից եւս եւ տեղում կազմակերպեցինք վորքչափ։ Փորձել ենք հիւրերին լաւագոյն ճեւով ներկայացնել յուշարձանները եւ իրանահայ համայնքը։ Ընդհանրութեան մէջ, դա էր ծրագրի նպատակը եւ կը փորձենք համագործակցութիւնը հետագայում աւելի զարգացնել։

Այս տարիի Թաղէի վանքի ուխտագնացութիւնը մասսամբ տարբեր էր անցեալ տարիներից: Քանի որ Թաղէի վանքի ինչնեՍկՕ-ում գրանցման հնդամեակն էր՝ մենք փորձեցինք Ասրպատականի հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Գրիգոր ծ. վրդ. Զիփթճեանի օժանդակութեամբ եւ առաջարկներով՝ բաւականին հետաքրքիր ծրագրեր մշակել, որը եւ խիստ ընդառաջւեց ժողովրդի կողմից: Կազմակերպեցինք լուսանկարների ցուցահանդէս, մանկական նկարչութիւնների մրցոյթ՝ վանքի ու եկեղեցիների թեմայով, մեծարեցինք եւ չնորհանդէսը կատարեցինք հանգուցեալ դոկտ. Արմէն Հախնազարեանի «Արտազի երեք վանքեր» գրքի, ունեցանք գիտական հանդիպումներ, իսկ գիշերը 58 օդապարկիներ բարձրացրինք՝ նւիրւած վանքի ուխտագնացութեան 58-ամեակին:

Այս տարւայ ուխտագնացութեանը ներկայ էր իրանում ԻԻՆԵՍԿՕ-ի ներկայացուցիչ դոկտ. Մէջէդաբաղին, որը շաբաթ օրը կայացած պատարագի աւարտին Ասրպատականի հայոց թեմի առաջնորդին յանձնեց վանքի ԻԻՆԵՍԿՕ-ում գրանցման շրջանակւած փաստաթղթերը»:

«Զերմ վերաբերմունքի հարցով հտալիան,
Յայաստանը եւ Իրանը նոյն կերպով են

Վերաբերմունք դրսեւորում»

Իտալիայի Միլանի Պոլիտեխնիկ
համալսարանի դասախոս պրոֆ.
Ֆրանչեսկօ Առւջելին եմ եւ դասա-
ւանդում եմ ճարտարապետական
վերականգնողական աշխատանք եւ
դիագնոզիս: Միքանի տասնամեակ է,
որ Միլանի Պոլիտեխնիկը զբաղ-
ւում է Հայկական ճարտարապե-
տութեամբ եւ ուսումնասիրութիւն է
իրականացնում յատկապէս պրոֆ.
Աղրիանօ Ալփագօ Նովելլոյի նախա-
ձեռնութեամբ: Գորս տարի առաջ նախաձեռնեցինք նաեւ
մշակել մասնագիտական կուրսեր՝ Հայաստանի համալ-
սարանում՝ մասնակցութեամբ Հայաստանի մշակոյթի
նախարարութեան, որպէսզի վերապատրաստենք հայ երի-
տասարդ ճարտարապետներ, ի մասնաւորի՝ վերականգնման
ոլորտում, այսինքն՝ ուղղակի վերականգնող մասնագէտ-
ներ:

Պոլիտեխնիկի մասնագետ այդ խումբը նաև Հայաստանում հանդիսանալու է որպէս խորհրդատու, որով հնարաւոր կը լինի մշակել նոր օրէնքներ: Երկու մակարդակով երկու տարւայ մասթըրների ծրագրեր ենք մշակել՝ այդ վերապատրաստման ծրագրին յատկացւած: Դասաւանդութիւնները վարում են Պոլիտեխնիկ համալսարանի մասնագետ դոցենտներ եւ այդ դասաւանդութիւնները Հայաստանում, Պոլիտեխնիկ համալսարանում եւ յատկապէս ճարտարապետական երկու կայքերի մէջ՝ Արուջ եւ Աւան, ուր մասնագետները իրենց աշակերտներով գործնական աշխատանք են տանում: Այդ աշխատանքի տեսական դասաւանդման առաջին տարին աւարտել ենք, իսկ կայքերում այդ աշակերտների հետ արդէն չափագրութիւն-

ներ ենք կատարել եւ վերանորոգութեան ծրագրաւորում պատրաստել: Առաջիկայ տարում կայքերի վրայ ուղղակիօրէն պէտք է վերականգնման աշխատանքներ տանել: Ամբողջ այս ծրագիրը հովանաւորում է Իտալիայի արտգործնախարարութեան ու Իտալիայի Պոլիտեխնիկ համալսարանի կողմից եւ ընդհանուր գումարը կազմում է մօտաւորապէս մէկուկէս միլիոն եւրօ: Որպէս Իտալիայի Պոլիտեխնիկ համալսարանի ներկայացուցիչ՝ մեծ հետաքրքրութեամբ ենք նայում այդ հարցին եւ ուղում ենք ընդլայնել մեր աշխատանքի ծիրը՝ Հայաստանի սահմաններից դուրս, եւ այդ պատճառով՝ գտնում ենք նաև այստեղ՝ Իրանում՝ պատմական յուշարձանների եւ հայկական յուշարձանների հարցով գրադարան:

Այս այցով առկիթ ունեցանք տեսնելու հայկական երկու յուշարձանները՝ Ս. Ստեփանոսը և Ս. Թաղէն, որոնք գրանցւած են իինԵՍԿՕ-ում եւ այս այցի առկիթով կարողացանք մօտկից ծանօթանալ տարւած աշխատանքներին։ Թէ եւ կան որոշ կառոյցային բարդութիւններ, բայց մենք ուրախութեամբ պատրաստ ենք օժանդակել, որպէսզի այդ հարցերը կարգաւորւեն»։

Խօսելով Ս. Թաղէի վանքի եռօրեայ ուխտագնացութեան մասին՝ նա ասաց. «Ես խիստ գնահատում եմ հայերի հիւրընկալութիւնը, արդէն 2006 թւականից ի վեր Հայաստանում ենք աշխատում, իսկ այսօր՝ այստեղ, եւ փաստում է, որ նոյն ջերմ վերաբերմունքն է դրաեւորւել նաեւ այստեղ, ոչ միայն հայերի, այլ նաեւ՝ իրանցիների կողմից: Զերմ վերաբերմունքի հարցով Իտալիան, Հայաստանը եւ Իրանը նոյն կերպով են վերաբերմունք ուսեւորում»:

«Ա. Թաղէի վանքը ապրող յուշարձան է»

Ճարտարապետ Զորջօ (Նուբար) Զանիկեանը հետեւեալ տողերով ներկայացրեց իր կենսագրական տւեալները՝ «Իմ հօրեղբայրը եղել է իրանում եւ ունեցել հացթուխանոց։ Ես ծնւել եմ իտալիայի Փաշչզմի տարիներում եւ իմ անուն Նուբարը պարտադրաբար փոխւեց Զորջոյի, քանզի իտալական անուն կրելը պար-

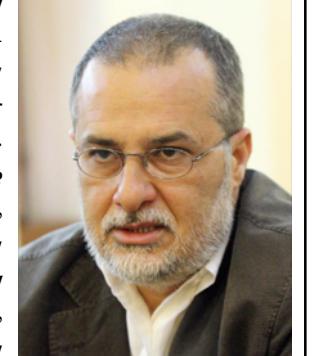

տաղիր էր։
Ես Վենետիկի «Իւաֆ» ճարտա-
րապետական համալսարանի վերա-
կանգնման բաժնի դոցենտ եմ։ 42 տա-
րի է, որ զբաղլում եմ պատմական յուշարձաններով ու վայրե-
րով եւ այս ոլորտում վերականգնման ծրագրեր եմ մշակել ու
իրագործել։ Մրանց կողքին՝ ունեմ բազմաթիւ գիտական
յօդւածներ։ Գալով այս այցելութեանը՝ նշեմ, որ ես հրաւէրը
ստացել եմ Մինաս Լոււեանի ղեկավարած կենտրոնից, որը
հրաւէր էր ստացել իրանի եկեղեցիների կենտրոնից, որի
պատմախանատուն է Շերլի Աւետեանը։ Պիտի նշեմ, որ մեծ
ուրախութեամբ ընդունեցի հրաւէրը, քանի որ Շերլի Աւետեանը
եկեղեցիների հարցով իինչեՍԿՕ-ի ներկայացուցիչն է եւ այն,
որ ես տարիներ է, ինչ իինչեՍԿՕ-ում խորհրդական եմ եւ սրանից
10 տարի առաջ իինչեՍԿՕ-ի կողմից հրաւէրով եղել եմ
շատաստանում՝ նոռամանքում։

Սեր այս այցի ընթացքում առիթ եղաւ կապեր հաստատելու նաեւ Հայաստանից ժամանած մասնագէտների հետ։ Մեր նպատակը եղաւ այն, որ վերանորոգման ծրագրի հարցով պրոտկոլ պատրաստենք։ Մեծապէս տպաւորւած եմ այն խնամքի ու հոգատարութեան համար, որ Ս. Թադէի եւ Ս. Ստեփանոս վանքերի կապակցութեամբ է տարւում։ Ես ուզում եմ ընդգծել, որ խորապէս պէտք է ուսումնասիրւեն բոլոր տւեալները՝ կառոյցների վերաբերեալ, եւ պատրաստի գիտական հիմքերով գեկոյց, քանզի ծրագիրը պէտք է ունենայ գիտական հիմք՝ կազմելու համար, եւ գիտական հիմքերի վրայ լուրջ մօտեցումը կարիք ունի շատ լուրջ տնօրինման»։ Խօսելով եռօրեայ ու խտագնացութեան հարցով իր տպաւորութեան մասին՝ ասաց. «Շատ մեծ տպաւորութիւն թողեց, յատկապէս որ Ս. Թադէի վանքը ապրող յուշարձան է՝ իր զանազան բնագաւառներով. դա լինի կրօնական, ճարտարապետական թէ՝ հասարակական»։

Հայ մշակոյթի ուսումնախրութեան եւ վաւերագրումի կենտրոնի գործադիր տնօրէն Մինաս Լուռեան

Մեր յաջորդ զրուցակիցն էր Հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան եւ վաւերագրումի կենտրոնի գործադիր տնօրէն Մինաս Լուռեանը։ Նա կենտրոնի աշխատանքների մասին ասաց. «Կենտրոնը իր յարկի տակ ունի երեք բաժիններ, ճարտարապետական, երաժշտական եւ հրատարակչական աշխատանքներ ծաւալող. կառոյցի նախագահն է Յակոբիկ Մանուկեանը, որը նաեւ իտալիայի Հայ միութեան պատւոյ նախագահն է, իսկ ճարտարապետական բաժնի մասին է ճառագ Գալիսան Քաջանաթէն։

Կենտրոնը հիմնադրել է 60-ական թւականներին, հայ եւ խտալացի մասնագիտների միջոցով, գլխաւորութեամբ Միլանի Պոլիտեխնիկ համալսարանի պրոֆեսոր Աղրիանո Ալփագօ Նովելլոյի միջոցով։ Այդ տարիներից ի վեր նա նախաձեռնել է՝ ուսումնասիրելու հայկական ճարտարապետութիւնների բոլոր մանրամասնութիւններով, որպէսզի ուրիշները, ինչու չէ նաեւ գիտական խաւը եւս, ծանօթանայ Միջին Արեւելքի քրիստոնէական ճարտարապետութեանը։ Այդ աշխատանքները արդիւնքն են 30-ից աւելի գիտական արշաւաների թէ՛ Արեւմտեան Հայաստան, եւ թէ՛ Հայաստանի տարածքում կատարելով բոլոր յուշարձանների չափագրութիւնները, պեղումներ եւ լուսանը-կարների արխիւմ պատրաստում։

Այս ուսումնասիրութիւնները յանձնւեցին կենտրոնի Հրատարակչական բաժնին: 80-ական թվականներին այս կենտրոնը, որ Միլան քաղաքում էր, Վենետիկի «Մուրադ Ռաֆայէլեան» վարժարանի վերանորոգումից յետոյ՝ տեղափոխեց Վենետիկ՝ իր բոլոր մասնաճիւղերով եւ այդ թվականից սկսեալ՝ ես այդ կենտրոնի վարիչն եմ: Այս կենտրոնը հիմնականում երկու գործերով է զբաղւում. մէկը՝ ճարտարապետական, որը քանի տարի է, ինչ մշակում է վերականգնման ծրագրեր եւ միջազգային կառույցների հովանաւորութեամբ իրագործում է հայկական յուշարձանների վերանորոգութիւններ, նաեւ վարիչն եմ միւս բաժնի, այսինքն՝ երաժշտական բաժնի: Այդ բաժինը ինչոր ձեւով ժառանգորդըն է իրանահայ երաժիշտ Լուգլիկ Բաղիլի եւ Զերման Վահրամեանի կողմից հիմնած Մուլգիկամ կենտրոնի, որը Միլանին մէջ էր: Այդ երաժշտական կենտրոնի աշխատանքը որք էր մնացել 1990 թվականին՝ Լուգլիկ Բաղիլի վաղաժամ մահւան պատճառով եւ 1991 թվականին ես վերահիմնեցի «Մուլգիկամ»-ը՝ հիմքը դնելով նաեւ ձայնագրութեան կենտրոնի: Դրա հիմնական նպատակն էր փաստագրել հայկական երաժշտութիւնը եւ ի մասնաւորի Հայ Եկեղեցու ծիսական տարւայ շարականների ամբողջութիւնը՝ ըստ Միխարեան միաբանութեան աւանդութեան, հանգուցեալ բացառիկ մասնագիտ Հայր Վրթանէս վրդ. Ուլուհոնեանի մեկնաբանութեամբ: Աւելի քան 12 տարի է, ինչ կատարում ենք այդ աշխատանքը եւ դա վայելում է նաեւ ԻԻՆԵՍԿՕ-ի հովանաւորութիւնը: Իսկ ընդհանուր առմամբ՝ նոյն բաժինը ծաւալուն աշխատանք կը տանի միջազգային ոլորտում ծանօթացնել հայ կոմպոզիտորների գործերը: Այդ քայլը նաեւ մեզ առիթ կը տայ՝ համագործակցելու նման մակարդակ ապահովող կազմակերպութիւնների հետ եւ այլ Փոնդերի միջոցով ժամանակակից հայ արւեստի երաժշտական գործերը թողարկեալ:

Խօսելով Իրան կատարած այցի մասին՝ աւելացրեց, որ Շերլիի հետ ծանօթանալընձեռլեց ճարտ. Վահէ Վարդանեանի կողմից, որը իրանահայ լինելով՝ բնակւում է Հռոմում եւ հիմնադիր վարիչն է «Զատիկ» հաստատութեան, որը իտալա-հայկական բարեկամութեան ընկերակցութիւնն է եւ ունի ճոխ համացանց, որը հետաքրքիր նիւթեր է պարունակում։ Այսպիսով՝ Շերլի Աւետեանին հրաւիրեցինք մեր կենտրոն, ուր պարբերաբար նախաձեռնում ենք Վենետիկի համալսարանի հետ համեմատական ուսումնափութեան դասախոսութեան շարք՝ զանազան նիւթերի մասին։ Անցեալ տարի ներկայացրինք տին։ Աւետեանի աշխատանքը, որն առնչում էր իրանում հայկական պատմական յուշարձաններին, ի մասնաւորի Ատրպատականում եւ քանի որ Շերլի Աւետեանը այդ հարցով իինծեՍԿՕ-ի ներկայացուցիչն է իրանում՝ ուզեցինք նրա դասախոսութիւնը՝ լաւելի պաշտօնականացնել եւ հրաւիրեցինք իտալիայում իրանի դեսպանին ու այսպիսով՝ ծնունդ առաւ պետական կառուցի եւ մեր մշակութային կենտրոնի համագործակցութիւնը, որով մեր կենտրոնի միջոցով մշակութային հարցով շարունակական կապեր է ծաւալելու իրանի հետ։ Նաեւ առաջարկել ենք, որ իրանի դեսպանութեան աջակցութեամբ մի պայմանագիր ստորագրենք իրանի պատկան շրջանակների հետ եւ ունենանք որդեգրւած օրէնքի նախագիծ, որի հիման վրայ այդ գրասենեակները շարունակաբար նեցուկ հանդիսանան՝ ապահովելով տարւող աշխատանքները։

